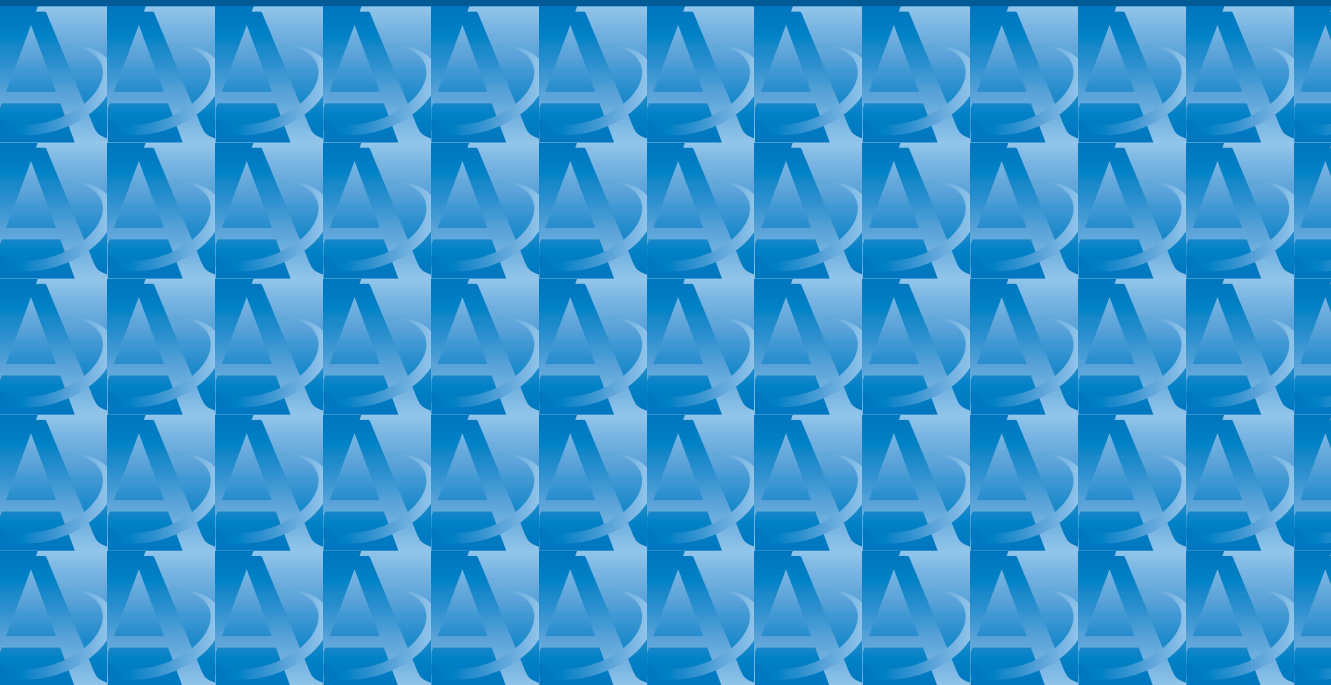

Anu Räisänen

Sociala och kommunikativa färdigheter i den grundläggande yrkesutbildningen

Sammandrag

Sociala och kommunikativa färdigheter i den grundläggande yrkesutbildningen

Sammandrag

Sociala och kommunikativa färdigheter i den grundläggande yrkesutbildningen

Sammandrag

Anu Räisänen

FÖRSÄLJNING AV PUBLIKATIONEN:
Sekretariatet för utbildningsutvärdering
PB 35, 40014 Jyväskylä universitet
tel. (014) 260 3220
fax (014) 260 3241
ktl-asiakaspalvelu@ktl.jyu.fi
www.edev.fi

Utgivare: Rådet för utbildningsutvärdering, Jyväskylä 2009

© Rådet för utbildningsutvärdering och Anu Räisänen

Översättning: Rhea Fager
Omslag och layout: Martti Minkkinen
Ombrytning: Kaija Mannström

ISSN 1795-0155 (Häftad)
ISSN 1795-0163 (PDF)

ISBN 978-951-39-3529-0 (Häftad)
ISBN 978-951-39-3528-3 (PDF)

Jyväskylä universitetstryckeri
Jyväskylä 2009

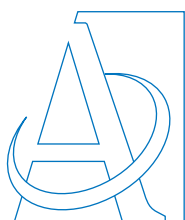
Till läsaren

Denna publikation är en sammanfattning av en utvärdering, i vilken utreddes *sociala och kommunikativa färdigheter i den grundläggande yrkesutbildningen som arbetslivet förutsätter*.¹ Utvärderingsprojektet genomfördes under tiden 2007–2008. Utvärderingen grundade sig på ett uppdrag av undervisningsministeriet (C18/502/2006).

Utvärderingen genomfördes enligt principerna för utvecklande utvärdering och var kriteriebaserad. Utvärderingsmaterialet samlades in examensvis från både finska och svenska läroanstalter. I utvärderingen deltog alla examina med undantag av grundexamen inom cirkusbranschen och grundexamen i flygledning. I utvärderingen utnyttjades både examensspecifikt och annat material. Utvärderingen planerades och organiserades som ett nätverk av utvärderingsexperter.

Denna rapport ger koncentrerad information om hur utvärderingsmaterialet samlades in och analyserades samt om resultaten och utvecklingsförslagen.

¹ Räsänen, A. & Hietala, R. (red.) 2009. Sovitellen. Sosiaalset ja viestinnälliset valmiudet ammatillisessa peruskoulutuksessa. Publikationer från Rådet för utbildningsutvärdering 37.

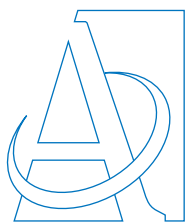
Insamling av utvärderingsmaterial och analys av resultaten

1. Utvärderingen var inriktad på sociala och kommunikativa färdigheter i den grundläggande yrkesutbildningen som arbetslivet förutsätter. Utvärderingsinformation producerades om ***sociala färdigheter, kommunikativa färdigheter, inlärningsfärdigheter och företagarfärdigheter***. Utvärderingen inriktades på grundläggande yrkesutbildning (omfattar även grundläggande yrkesutbildning för vuxna, läroavtalsutbildning och specialundervisning).
2. ***Målet*** för utvärderingen var att stöda utveckling av läroplaner och pedagogisk praxis i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter samt överlag att bättre beakta dessa färdigheter i den grundläggande yrkesutbildningen. Utvärderingen gjordes på uppdrag av undervisningsministeriet (18/502/2006).
3. Utvärderingen genomfördes ***enligt principerna för utvecklande utvärdering*** och var kriteriebaserad. Som utvärderingsmodell användes modellen för yrkesutbildningens kvalitetssäkring CQAF (= Common quality assurance framework) som utarbetats av Europeiska kommissionen. I utvärderingen fästes särskild uppmärksamhet vid hur syste-

matiskt sociala och kommunikativa färdigheter beaktas i den pedagogiska verksamheten och vid resultat som gäller de aktuella kompetensområdena.

4. Materialet samlades in **examensvis**. Utvärderingen omfattade alla utbildningsområden (n = 8) och alla grundexamina med undantag av grundexamen inom cirkusbranschen och grundexamen i flygledning (n = 51). I utvärderingen deltog 127 separata examina.
5. Examensvisa grupper **utarbetade kvalitativa beskrivningar och producerade kvantitativ information** så att utvärderingsobjektets läge vid utvärderingsögonblicket kom fram. De examensvisa grupperna utvärderade också hur bra de själva lyckats (**framgångsindex**). Efter att materialet insamlats organiserades **ett utvärderingsmöte** där en lokal utvärderingsgrupp med företrädare för olika sektorer gjorde en helhetsutvärdering. I utvärderingen fastställdes de kritiska punkterna samt styrkorna och utvecklingsobjekten. Materialet samlades in våren 2007.
6. Utbildningsanordnarna deltog också i ett **utvärderingsseminarium** där de med hjälp av fokusgruppdiskussioner producerade kompletterande information för en extern utvärderingsgrupp.
7. Den nationella utvärderingen organiserades **i form av ett nätverk av utvärderingsexperter**. Den externa utvärderingsgruppen bestod av sex experter. Utvärderingen grundade sig på materialet som de examensvisa grupperna hade utarbetat och den ovannämnda självvärderingen. Dessutom utnyttjades annat material i utvärderingen. De kompletterande analyserna hänförde sig bl.a. till grunderna för grundexamina, inlärningsresultat och lärarutbildning.
8. Utvärderingen var **kriteriebaserad och kriterierna fastslogs på förhand**. Varje examen utvärderades separat. Den tolkningsmässiga analysen innehöll också en poängbedömning (0–140 poäng). För att kunna utvärdera resultaten fastställde utvärderingsgruppen att den eftersträfvade kvalitetsnivån är 57 % av totalpoängen, vilket motsvarar vitsordet 2,75.

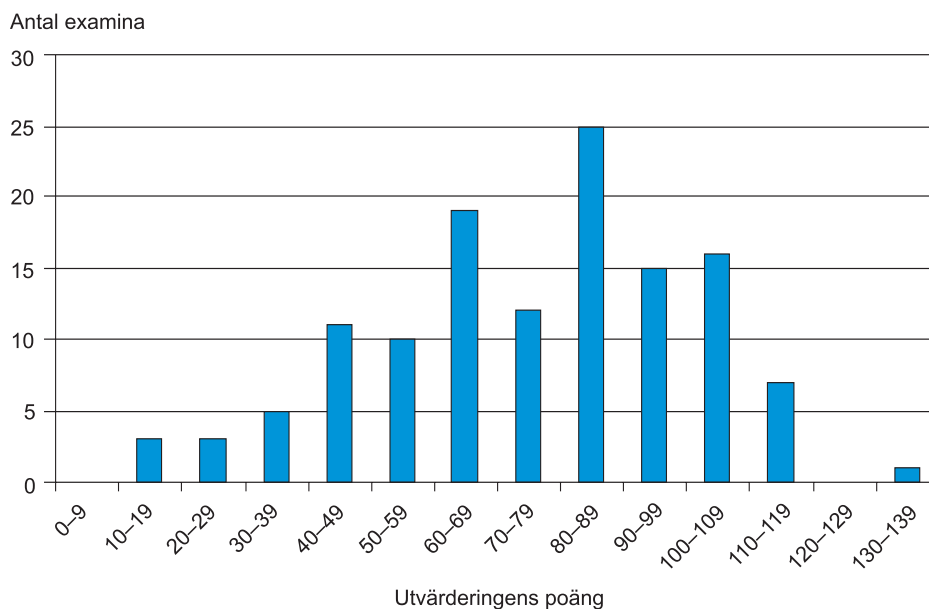
9. ***I det första steget*** analyserade utvärderingsgruppen beskrivningarna och självvärderingarna som de examensvisa grupperna utarbetat samt poängsatte dem enligt kriterierna. Dessutom analyserade utvärderarna läget i utvärderingsobjektet och skrev en individuell utvärderingsrapport som grund för den nationella utvärderingen.
10. ***I det andra steget*** analyserade utvärderingsgruppen i vilken mån aspekter som gäller sociala och kommunikativa färdigheter integrerades i den övriga pedagogiska verksamheten. För utvärderingen uppgraderades 1) integrerade 2) semi-integrerade och 3) ointegrerade kategorier och utvärderingskriterier.
11. Tyngdpunkterna av sociala och kommunikativa färdigheter i arbetslivets behov, anordnarens verksamhet och de uppnådda resultaten jämfördes med varandra.
12. ***Utvärderingen av inlärningsresultaten*** grundade sig på både de examensvisa gruppernas självvärdering och informationen om inlärningsresultat av yrkesprov som Utbildningsstyrelsen samlat in.
13. ***En separat enkät gjordes för institutionerna för lärarutbildning*** och dessutom kallades de till en intervju. Kallelsen gick både till de yrkespedagogiska lärarhögskolorna och universitetens institutioner för ämneslärarutbildning.
14. Sakkunniga representanter för ***utbildningsmyndigheterna*** intervjuades i det skedet när resultaten hade till största delen analyserats och seminariet för utbildningsanordnarna hållits.
15. De reviderade ***grunderna för grundexamina analyserades genom att grundexamen inom byggnadsbranschen användes som exempel.***
16. ***God praxis sammanställdes*** utgående från utbildningsanordnarnas examensvisa beskrivningar. I kriterierna för god praxis betonades helhetsinriktade lösningar och särdrag.

Resultat

Sociala och kommunikativa färdigheter beaktas relativt bra i utbildning för olika examina, även om det förekommer variation mellan olika examina och anordnare. Enligt poängfördelningen (figur 1) placerar sig de flesta examensvisa grupperna på medelnivå med 80–89 poäng (n=25) och 60–69 poäng (n = 19).

- Cirka hälften av alla examina (50,4%) uppnådde 57 % av maximumantalet poäng (140 poäng) som var den uppsatta kvalitetsnivån och cirka hälften underskred (49,6%) den.
- Av de olika examina överskred 24 % (n=30) kvalitetsnivån på alla utvärderingsområden och 45 % (n=57) överskred nivån på något utvärderingsområde.
- Av de olika examina underskred 32 % (n=40) den uppsatta kvalitetsnivån på något utvärderingsområde.
- Inte en enda utbildningsanordnare uppnådde maximumantalet poäng eller fick minimipoäng. De centrala särskiljande faktorerna var bransch, utbildningsform och undervisningsgruppens storlek.

Figur 1. Fördelningen av totalpoäng som gäller sociala och kommunikativa färdigheter som ingår i yrkesinriktade grundexamina

Tabell 1. Kvalitetsnivå enligt utvärderingsobjekt

Utvärderat delområde	Anordnaren överskred minimikvalitetsnivån		Anordnaren underskred minimikvalitetsnivån	
	N	%	N	%
Arbetslivets behov	68	53,5	59	46,5
Planering	51	40,2	76	59,8
Genomförande av undervisning och studier	61	48,0	66	52,0
Uppföljning och utvärdering	63	49,6	64	50,4
Förbättring och utveckling	54	42,5	73	57,5
Resultat och effekter	66	52,0	61	48,0
Linjedragningar	52	40,9	75	59,1
Sammanlagt	64	50,4	63	49,6

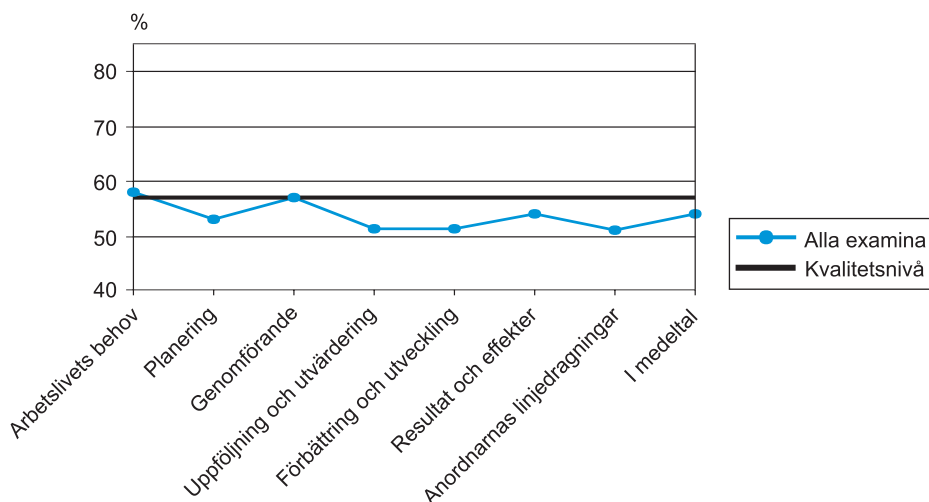
Skillnaderna mellan yrkesinriktade grundexamina är relativt stora i fråga om sociala och kommunikativa färdigheter. Kvaliteten på verksamhet i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter var relativt sammanfallande, även om den nästan genomgående underskred den uppsatta

kvalitetsnivån (Figur 2). Endast ifråga om genomförande överskreds den uppsatta kvalitetsnivån.

Skillnaderna mellan de olika branscherna och examina var stora. Beaktandet av sociala och kommunikativa färdigheter verkade vara beroende av examen och branschens krav samt verksamhetskulturen vid läroanstalten.

Sociala och kommunikativa färdigheter beaktas i branscher där servicekunnande betonas såsom det samhällsvetenskapliga, företagsekonomiska och administrativa området, turism-, kosthålls- och ekonomibranschen samt social-, hälso- och idrottsområdet. Sociala och kommunikativa färdigheter betonas minst inom teknik och kommunikation, inom naturbruk och miljö samt i läroavtalsutbildning.

Betoningen av sociala och kommunikativa färdigheter varierar enligt utbildningsform. Inom vuxenutbildning och läroavtalsutbildning anses att sociala och kommunikativa färdigheter är färdigheter som utvecklas under livets gång så att man inte längre fäster uppmärksamhet vid dem i utbildningen. Också i arbetskraftspolitisk vuxenutbildning ”hoppas man ofta över” gemensamma betoningar och studier som är gemensamma för alla.

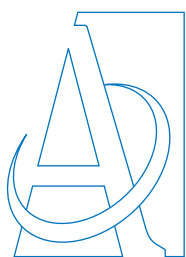

Figur 2. Kvalitetsnivån som beskriver betoningen av sociala och kommunikativa färdigheter i grundläggande yrkesutbildning

Arbetslivets och läroanstaltens ansvarsområden i läroavtalsutbildningen är oklara. Arbetsplatserna klarar inte heller alltid av att ta helhetsansvar för de studerandes alla mål.

Sociala och kommunikativa färdigheter beaktas mycket bra i specialundervisningen. Betydelsen av sociala och kommunikativa färdigheter identifieras och betonas. Särskilt betonas inlärningsfärdigheter.

Skillnaderna mellan finskspråkig och svenskspråkig utbildning var mycket små.

Arbetslivets behov och prognostisering (tema I)

Arbetslivets behov

De examensvisa grupperna är medvetna om arbetslivets behov i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter och förstår deras ökande betydelse. Förändringarna i arbetslivet och dess olika branscher, yrken samt arbetsuppgifter ses som stora.

De sociala och kommunikativa färdigheternas ställning i utbildningen uppfattas på mycket olika sätt. En del uppfattar dem i stor utsträckning som en del av yrkeskompetensen, en del som ett delområde utan samband med yrkesmässighet och av sekundär betydelse med tanke på yrkets kärnkompetens, medan en del uppfattar dem som "självklara" färdigheter som lärs "på naturlig väg" i anslutning till annan undervisning. En del anser att sociala och kommunikativa färdigheter är ett extra besvär.

Arbetslivets behov beträffande sociala och kommunikativa färdigheter varierar enligt examen, bransch och utbildningsform.

Särdrag som hänför sig till sociala och kommunikativa färdigheter

Sociala färdigheter förknippades med sociala situationer i arbetslivet. Enligt svararna behövs i arbetslivet förmåga att arbeta i grupp, anpassnings-

förmåga, god självkännetdom och tillägnande av ”spelregler”. Diskussions- och förhandlingsförmåga samt förmåga att bemöta och lösa olika problem ansågs också viktiga. Arbetslivet förväntar sig också raskhet och slagfärdighet.

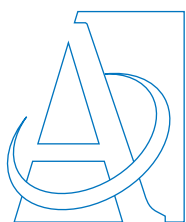
Kommunikativa färdigheter betonas i och med att internationaliseringen, kraven på språkkunskaper och antalet arbetskamrater med invandrabakgrund samt användningen av informations- och kommunikationsteknik ökar. Inlärningsfärdigheterna förknippades med analys och utvärdering av det egna arbetet och arbetsgemenskapens arbete, identifiering av utvecklingsbehov och kritisk reflektion. Dessutom betonades motivation till personlig utveckling, färdighet att ändra sina handlingssätt samt färdighet i självvärdering.

Enligt svararna behövs företagarfärdigheter i mindre utsträckning än övriga kompetensområden, fastän behovet av kunnande i anslutning till företagsamhet ökar. Många anser att det är för tidigt att betona extern företagsamhet i grundläggande yrkesutbildning. Självständig företagsamhet kräver initiativförmåga, kreativitet, självdisciplin och arbetssätt som respekterar gemensamma spelregler. Förmåga att sysselsätta sig själv ansågs som ett viktigt delområde i intern företagsamhet.

Prognostisering

Många utbildningsanordnare verkade känna till arbetslivets behov, fastän deras prognostisering inte var särskilt systematisk. Prognostiseringsmetoderna var relativt utvecklade. Prognostiseringen av arbetslivets behov har i många fall integrerats som en del av lärarens arbete och annan daglig verksamhet.

Information om arbetslivets behov fås också genom att företrädare för arbetslivet hörs vid förtroendemannaledningens möten som gäller anordnarens verksamhet samt med hjälp av olika utvecklingsprojekt, evenemang och enkäter samt kartläggningar. I alla branscher och i alla enheter finns inte delegationer för yrkesutbildning på ett heltäckande sätt.

Planering (tema 2)

Utbildningsanordnarens planeringsmetoder

Planeringsmekanismer och -praxis i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter är relativt utvecklade, fastän också god praxis förekommer. I vissa examina utgår planeringen från anordnarens linjedragningar och fortskrider via planering av läroplaner och undervisningsarrangemang till de studerandes individuella studieplaner.

Den mest kritiska punkten i planeringen gäller målen, som de facto ganska få anordnare har uppsatt för sociala och kommunikativa färdigheter. Målen var överlag ganska otydliga. Till stor del planerar lärarna verksamhet som hänför sig till de aktuella färdigheterna som en del av sin undervisning – *”varje lärare i sitt eget ämne”*. På så sätt personifieras och differentieras planeringen och därmed också genomförandet. Enligt en del anordnare är målet att endast *”sträva efter att beakta sociala och kommunikativa färdigheter i planeringen”*.

Bäst har man lyckats i planeringen av läroplaner, undervisning och yrkesprov och sämst i planeringen av lärarnas och arbetsplatshandledarnas utbildning och bedömning av studerande.

Arbetslivets ansvar

Sociala och kommunikativa färdigheter integreras som en del av läroplaner, undervisning och bedömning av studerande i varierande grad. Färdigheterna ingår särskilt i lärande på arbetsplatsen och yrkesprov. I flera examina föses de sociala och kommunikativa färdigheterna över på arbetslivets ansvar vid inläring i arbetet, yrkesprov och fristående examina med den tanken att de på det sättet blir beaktade automatiskt. En del anser att det är arbetslivets uppgift att ensamt ansvara för de sociala och kommunikativa färdigheter som arbetslivet förutsätter.

Samarbete i planering

Samarbete i planering som gäller sociala och kommunikativa färdigheter är relativt ostrukturerat och varierande. Stora skillnader förekom i planeringssamarbetet mellan olika lärargrupper, likaså i samarbetet med arbetslivet. I en del examina var samarbetet mellan lärargrupperna intensivt. I en del examina fanns planeringsteam för arbetslivet och lärare, för olika branschers lärare, arbetsplatshandledare och bedömare samt ämnesöverskridande planeringsteam för lärare, i vilka också studerande deltog.

Det var ganska vanligt att lärargrupperna inte samarbetar kring frågor som gäller planering. Skillnader förekommer också i fråga om vem som har huvudansvaret för den pedagogiska verksamheten i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter samt planeringen av den. I en del examina är det läraren i yrkesinriktade studier som har ansvaret, i en del är det arbetslivet och i vissa fall gymnasiet som har ansvaret. De studerande deltar i planeringen i mycket liten utsträckning. Den pedagogiska ledningens ansvar betonades inte heller.

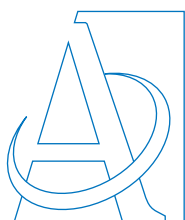
Samarbetet mellan olika branscher i planeringen av undervisningen grundade sig närmast på diskussioner och möten.

Pedagogisk verksamhet

I en del examina var de yrkesinriktade studierna och studierna som är gemensamma för alla mycket bra integrerade med varandra. I läroplanerna inkluderades sociala och kommunikativa färdigheter mera i studier som är gemensamma för alla än i yrkesinriktade studier.

Många anser att sociala och kommunikativa färdigheter utvecklas på ett naturligt sätt i samband med undervisning och annan social verksamhet samt lärande på arbetsplatsen. De aktuella färdigheterna beaktas bäst i planeringen av lärande på arbetsplatsen och yrkesprov. Många anser att de flesta brister gäller planeringen av både bedömning av studerande och undervisningsarrangemang.

Det förekom inga skillnader i planeringspraxis i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter bl.a. därför att kompetensområdena inte differentieras, utan de behandlas som en helhet.

Genomförandet av undervisning och studier (tema 3)

Pedagogisk verksamhet

Atmosfären vid läroanstalterna är enligt svararna uppmuntrande och grundvärderingarna som styr verksamheten stöder utvecklingen av de aktuella färdigheterna. Beaktandet av sociala och kommunikativa färdigheter i undervisningen och studierna varierar ändå i stor utsträckning enligt examen, enhet och anordnare. Mest betonas sociala och kommunikativa färdigheter och minst företagsamhet.

Sociala och kommunikativa färdigheter betonas i undervisningen och studierna mera än förut. Lärandet på arbetsplatsen och yrkesproven har ökat deras praktiska utövning.

Arbetslivets ansvar för undervisning av sociala och kommunikativa färdigheter som arbetslivet förutsätter har ökat. Arbetslivets medverkan i detta arbete är dock inte alltid lätt eller ens möjlig. På arbetsplatserna satsar man inte alltid medvetet på inläring av sociala och kommunikativa färdigheter, utan dessa lärs som om det skedde i samband med övrigt lärande. Det är ett problem att man överför ansvar på arbetslivet som det

inte klarar av. De examensvisa grupperna anser att det är lärarna som borde ha ansvaret för inläringen av sociala och kommunikativa färdigheter. Detta ansvar borde tydliggöras särskilt i läroavtalsutbildningen.

Läroplaner och undervisning

I den pedagogiska verksamheten i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter betonas betydelsen av skrivna läroplaner. En del betonar också betydelsen av bedömningen av studerande och yrkesprov/fristående examina. Mindre uppmärksamhet fästes vid sambanden mellan skrivna, genomförda och dolda läroplaner, såsom också vid aspekter som gäller bedömningen av studerande. Dolda läroplaner har stor betydelse i praktiken.

Den mest kritiska punkten som gäller pedagogiken är att de aktuella kompetensområdena betonas endast i liten utsträckning i läroplaner, bedömning av studerande och yrkesprov/fristående examina. Många anordnare saknar mål samt gemensamma principer och metoder för hur dessa kompetensområden bedöms.

Tyngdpunkten i pedagogiken fanns i undervisningsmetoderna. I undervisningen gynnas grupp- och teamarbete, metoder som betonar samverkan, kundservice, inläring i arbetet, de studerandes självvärdering samt responsamtal. Många tog också fram samarbetet som lärare i yrkesinriktade studier och lärare i studier som är gemensamma för alla bedriver i fråga om handledning av lärdomsprov. Dessutom togs fram perioder som genomförs utomlands och utländska studerandes besök, likaså föreläsningar av sakkunniga i arbetslivet. Förberedelse för och deltagande i tävlingar i yrkesskicklighet (Taitaja-mästare) utvecklar också de aktuella färdigheterna. Användningen av informationsteknik antas förbättra de kommunikativa färdigheterna, varför användningen av informationsteknik betonas i undervisningen och studierna.

I fråga om lärarskap lyfte utvärderingen fram problemet som gäller systemet med en lärare. I en del examina undervisar lärarna i yrkesinriktade studier också i studier som är gemensamma för alla. Enlärarsystemet sågs

som ett problem som både verksamhetsstrukturerna och vissa lärares attityder tvingar till.

Det är ofta oklart för lärarna till vems uppgifter undervisningen av de aktuella färdigheterna hör. Dessutom råder det oklarhet om huruvida sociala och kommunikativa färdigheter borde undervisas separat eller som integrerade i yrkesinriktade studier.

Inlärningen av sociala och kommunikativa färdigheter som arbetslivet förutsätter utgår från de studerandes och arbetslivets behov samt de möjligheter som arbetsplatserna erbjuder. Den största betydelsen har lärande som sker på arbetsplatsen. Arbetslivet deltar i processen genom yrkesprov, responsamtal och utvärderingssamtal i samband med fristående examina. För att lärandet på arbetsplatsen ska lyckas förutsätts också att arbetsplatshandledaren och -utbildaren introduceras i att handleda utvecklingen av de studerandes sociala färdigheter enligt deras individuella planer.

Många anser att sociala och kommunikativa färdigheter beaktas i all undervisning och alla studier som en genomgående princip. Lärarna diskuterar inte särskilt mycket med arbetslivet om tyngdpunkterna i sociala och kommunikativa färdigheter. Typiskt produceras färdigheterna ”vid sidan om allt annat” eller de ”beaktas” i bedömningen och man litar på lärarnas och handledarnas förmåga att producera de aktuella färdigheterna utan särskild betoning. Antagandet att sociala och kommunikativa färdigheter blir beaktade automatiskt hör till de mest kritiska punkterna.

De flesta betonade lärandet av sociala och kommunikativa färdigheter i de yrkesinriktade studierna. Lösningar söks också genom att integrera yrkesinriktade och gemensamma studier. Produktionen av sociala och kommunikativa färdigheter ansågs vara förenad med att göra pedagogiken funktionell och mångsidig, använda undervisningssituationer som motsvarar verkligheten samt med samverkan och samhörighet. På så sätt ansågs produktionen av sociala och kommunikativa färdigheter också vara beroende av verksamhetskultur, samhörighet, kommunikation samt en atmosfär som genererar lärande och gynnar initiativrikedom och grupparbete.

Bedömning av studerande

Bedömning av studerande är en stor pedagogisk utmaning. Sociala och kommunikativa färdigheter beaktas i mycket varierande grad i bedömningen av de studerande och i bedömningskriterierna. Å ena sidan betonas de studerandes självstyrning och betydelsen av självvärdering vid inläring av färdigheterna. Å andra sidan beaktas dessa färdigheter på ett "dolt" sätt, genom att man iakttar hur de studerande beter sig i grupp (samarbetsförmåga, färdigheter att arbeta i grupp, förmåga att beakta andra, förmåga att diskutera och lyssna).

Sociala och kommunikativa färdigheter bedöms i större utsträckning i samband med yrkesprov än i annan bedömning av studerande. Mätare som lämpar sig för bedömning av sociala och kommunikativa färdigheter har inte tagits i bruk i särskilt stor utsträckning. I regel finns inga enhetliga kriterier för bedömning, utan bedömningen genomförs enligt läraren. Problemet är att de studerandes sociala och kommunikativa färdigheter bedöms integrerade med yrkesskompetensen i den mån att bedömningen inte upplevs gälla sociala och kommunikativa färdigheter. Det är också ett problem att de studerandes kunnande och utvecklingen av kunnande bedöms på basis av outtalade och oskrivna mål som ingår i dolda läroplaner.

Bedömningen av sociala och kommunikativa färdigheter är till sin natur mera formativ än summativ. Detta betyder i praktiken att vitsorden på betygen inte alltid berättar hurdana sociala och kommunikativa färdigheter de studerande har.

Samarbete, arbetsfördelning och de olika aktörernas roll

Arbetslivet är läroanstaltens centrala samarbetspartner i fråga om utveckling och beaktande av sociala och kommunikativa färdigheter. Samarbetsformer är yrkesinriktade delegationer, organ och olika utvecklingsgrupper. Lärandet som sker på arbetsplatsen och yrkesproven har ökat samarbetet med arbetslivet också beträffande sociala och kommunikativa färdigheter.

Problemet är att de aktuella kompetensområdena ofta har skjutits över till lärandet på arbetsplatsen samtidigt som man antar att dessa kompetensområden blir beaktade i studierna och handledningen på det sätt som arbetslivet behöver dem. Detta antagande förverkligas ofta på ett dolt sätt – utan att synliggöras.

Det finns skillnader i samarbetet mellan olika lärargrupper. Trots att många lärare i yrkesinriktade studier och lärare i gemensamma ämnen samarbetar intensivt finns det många lärare som idkar samarbete i mycket liten utsträckning – det finns tom. lärare som inte samarbetar alls. Samarbetet mellan olika examina och olika branscher var också ganska obetydligt och verkade vara beroende av en enskild lärare och anordnarens linjedragningar. Integrering av olika läroämnen förekommer inte i stor utsträckning. Som god praxis för samarbete mellan olika lärare framställdes modellen där två lärare samarbetar. God praxis gällde också utbyte mellan lärare och arbetslivets personal.

Olika lärare och lärargrupper beaktar sociala och kommunikativa färdigheter i utbildningen på olika sätt. Samarbetet mellan olika lärargrupper är specifikt både för anordnarna och examina. Hos en del anordnare och i en del examina

- samarbetar olika lärargrupper intensivt och ansvarar gemensamt för de aktuella kompetensområdena
- samarbetar de olika lärargrupperna inte alls beträffande de aktuella kompetensområdena
- ansvarar lärarna för de gemensamma studierna helt för de aktuella kompetensområdena
- har de aktuella kompetensområdena delegerats till gymnasierna
- ansvarar endast lärarna för de yrkesinriktade studierna eller arbetsplatserna för de aktuella kompetensområdena
- kommer inte de gemensamma studiernas andel eller betydelse fram på något sätt.

Kollegor som undervisar samma läroämne samarbetar ofta i fråga om undervisningsmaterial. Lärarna samarbetar också med den övriga personalen, särskilt med elevvården. Många anordnare betonar både lärarnas

och den övriga personalens andel i fråga om utvecklingen av sociala och kommunikativa färdigheter.

Undervisningspraxis är mycket starkt bundet vid olika läroämnen. För lärarskapet har förändringarna i läroplanerna inneburit en stor förändring. Trots att en del anordnare anser att samarbetet mellan lärargrupperna har lyckats bra, nämnde en del att de centrala utvecklingsobjekten är lärargruppernas samarbete och integrering av olika studier särskilt i fråga om samarbetsplanering, undervisning och bedömning av studerande. Även behovet av parallellundervisning betonades. Som utvecklingsobjekt lyftes fram förbättring av lärarens status i studier som är gemensamma för alla.

Den pedagogiska ledningens ansvar är oklart i fråga om sociala och kommunikativa färdigheter i utbildningen och utvecklingen. Endast få anordnare tar fram den pedagogiska ledningens ansvar och roll beträffande de aktuella kompetensområdena, fastän anordnarnas linjedragningar uppfattades som ledningsansvar. Enligt de flesta anordnare är ansvaret hos enheterna och lärarna som planerar och genomför läroplanerna.

Materiella och andliga samt ekonomiska resurser

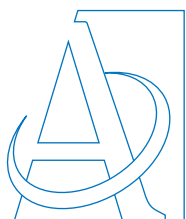
Bedömningarna om materiella och andliga samt ekonomiska resurser varierade stort. Många anser att det finns bra och tillräckliga resurser, både ekonomiska resurser, personresurser och resurser för lärmiljön, t.ex. undervisningsteknologi, i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter. En del poängterade för sin del att bra resurser inte i sig producerar sociala och kommunikativa färdigheter, utan det beror på den pedagogiska verksamheten om man lyckas. En del anser att det är just otillräckliga resurser som är orsaken till att de aktuella färdigheterna beaktas bristfälligt.

De viktigaste resurserna ansågs vara en kunnig personal, aktiva studerande samt tidsenliga utrymmen och verktyg. Produktionen av sociala och kommunikativa färdigheter ansågs mera bero på andliga än materiella resurser, även om betydelsen av materiella resurser också togs fram. Lä-

rarnas fortbildning i anslutning till de aktuella färdigheterna ansågs också vara relativt bristfällig.

Många anser att en god fysisk miljö har en mycket stor betydelse för utvecklingen av de aktuella färdigheterna. Som styrkor lyftes fram undervisningsteknologi, såsom språkstudier, bibliotek samt undervisningsutrymmen som möjliggör samverkan. Samarbetet mellan olika lärare och olika lärargrupper sågs också som en styrka, likaså lärargruppernas möjlighet till samarbete och teamarbete samt arbetsplatshandledarnas utbildning och utveckling. Som styrkor noterades tidsenliga lokaler och lärmiljöer, elevvård, fritidsverksamhet, kompetent personal och olika projekt.

De examensvisa grupperna anser att den mest kritiska punkten hänförde sig till bristfälliga resurser för utveckling av lärarnas och handledarnas utbildning, lärargruppernas samarbete och pedagogiska innovationer. Det sågs som ett problem att materiella och andliga resurser inte inriktas på sociala och kommunikativa färdigheter. Dessutom förekommer projektverksamhet endast i liten utsträckning. En brist ansågs också vara att lärarna inte har tid eller möjlighet t.ex. till samundervisning. Också handledningen av lärande på arbetsplatsen ansågs behöva tilläggsresurser. En del svarare anser att arbetslivsperioderna för lärare i gemensamma studier borde systematiseras.

Uppföljning och utvärdering (tema 4)

Många anordnare hade någon form av uppföljnings- och utvärderingssystem, men mycket få hade inkluderat i den uppföljning och utvärdering av verksamhet i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter. Uppföljning och utvärdering av de aktuella kompetensområdena är vanligen sporadisk och osystematisk.

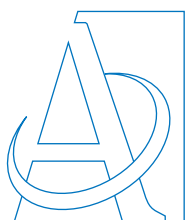
Det anses ganska vanligt att uppföljnings- och utvärderingsinformation erhålls via övrig uppföljning och utvärdering utan att de aktuella kompetensområdena inkluderas. Arbetsplatsresponsen som samlas in i samband med lärande på arbetsplatsen och yrkesprov samt med hjälp av utvärderingssamtal, möten och diskussioner har central betydelse. De studerandes framgångsrika placering i arbetslivet eller i fortsatta studier tolkas ofta också så att de har goda sociala och kommunikativa färdigheter.

Den mest kritiska punkten i fråga om uppföljning och utvärdering av sociala och kommunikativa färdigheter gäller utvärdering av inlärningsresultat. Hos en del var bedömningen relativt systematisk, men hos många saknades en summativ utvärdering helt. Många av svararna saknade helt

både praxis och metoder för bedömning, men ändå kunde de meddela nivån på de studerandes kunnande och på så sätt inlärningsresultaten.

Förutom bedömning av studerande är också de övriga utvärderingsmetoderna som gäller de aktuella färdigheterna till stor del på den enskilda lärarens ansvar. Responsinformation, liksom prognostiseringsinformation, skaffas i huvudsak via dagliga arbetslivskontakter och mötespraxis. Utbildningsanordnarna saknar en allmänt utbredd kultur för kollegial utvärdering och lärande av andra. Även självvärderingen är ganska tunn. Insamling av respons från lärarna och de studerande genomförs också i ganska varierande utsträckning.

Sociala och kommunikativa färdigheter samt verksamhet i anslutning till dessa följs upp och utvärderas i många fall som en helhet, inte enligt kompetensområde. Särskilt för utvärdering av inlärningsfärdigheter och företagarfärdigheter saknades utvärderingsmodeller, mätare och stöd. Också behovet att utveckla utvärderingskunskap betonades. Särskilt saknades för lärarnas användning utvärderingsverktyg som lämpar sig för pedagogiska processer.

Förbättring och utveckling (tema 5)

Prov på systematisk utveckling som sker på basis av uppföljnings- och utvärderingsinformation förekom i ganska liten utsträckning. En del hade särskilda utvecklingsprojekt i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter, medan en del inte kunde uppvisa något prov på förbättrings- och utvecklingsverksamhet. Utvecklingsverksamheten varierade stort enligt examen. Det var vanligt att de aktuella färdigheterna beaktades som en del av övrig utvecklingsverksamhet eller något annat utvecklingsprojekt.

Förbättrings- och utvecklingsverksamhet ses i allmänhet inte som en vision utan som en handling såsom ett nytt utvecklingsprojekt. Utveckling av pedagogiska innovationer förekom i ganska liten utsträckning. Utveckling betonades inom olika kompetensområden, även om utveckling som gäller extern företagsamhet förekom minst. De aktuella kompetensområdena hade också i mycket liten utsträckning inkluderats i lärarnas och övriga aktörers introduktion, fortbildning, arbetsutbildarnas utbildning och lärandet av andra (t.ex. benchmarking och spridning av god praxis). I specialläroanstalterna betonades kompetensområdena systematiskt t.ex. i lärarnas utbildning.

Många anser att sociala och kommunikativa färdigheter förbättras och utvecklas bl.a. med hjälp av kvalitetssystemet EFQM. Utvecklingen av färdigheterna integreras starkt med lärande på arbetsplatsen och yrkesprov och utvecklingsprojekt som gäller dessa. Lärarnas förankring i arbetslivet främjar likaså utvecklingen av färdigheterna. Internationellt samarbete och internationella projekt är också centrala metoder för förbättring och utveckling. Företagarfärdigheter utvecklas också med hjälp av övningsföretag och läroanstaltens butik.

I utvärderingen förblev sambandet mellan verksamhet och resultat till många delar oklart. Många granskade kvalitetsförbättring och -utveckling med tanke på att utveckla de studerandes kunnande och färdigheter snarare än att utveckla undervisningsarbetet och lärarnas verksamhet. Det är ett problem att respons-, utvärderings- och uppföljningsinformation inte utnyttjas särskilt systematiskt. Det var också ett problem att den insamlade informationen var osystematisk och responsinformationen inte kunde utnyttjas som grund för utveckling av sociala och kommunikativa färdigheter. Knappa resurser begränsar förbättrings- och utvecklingsverksamheten.

Utvärderarna ansåg att denna nationella utvärdering hade haft en betydande utvecklingseffekt redan vid tidpunkten för utvärderingen. Trots att utvärderingen ansågs vara svår och begreppen främmande lyfte den fram de aktuella färdigheternas betydelse och behovet att utveckla dem. Många enheter startade egna utvecklingsåtgärder omedelbart efter självvärderingen.

Modeller för den närmaste framtiden och framtidsvision

Synvinklarna för hur utvecklingen under den närmaste framtiden bör betonas var ganska snäva och tekniskt orienterade. Inga starka visioner om att utveckla sociala och kommunikativa färdigheter togs fram; snarare handlade det om att skärpa färdigheterna. Enligt svararna kommer lärandet som sker på arbetsplatsen att öka. Lärmiljöerna kommer också i framtiden att bli allt mera arbetslivsinriktade.

Enligt svararna kommer betydelsen av sociala och kommunikativa färdigheter att öka i framtiden. Enligt en del borde de aktuella färdigheterna skiljas åt från de yrkesinriktade studierna, varvid också de studerande och lärarna skulle identifiera deras betydelse. En del anser att de borde integreras i de yrkesinriktade studierna. Internationaliseringen och den kulturella mångfalden ökar också utmaningarna, såsom också den ökande användningen av datateknik. Betydelsen av företagsamhet betonas likaså.

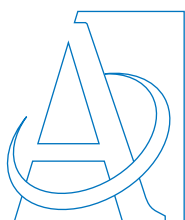
Många hade en vision att sociala och kommunikativa färdigheter kommer att beaktas i läroplanerna och i de studerandes studier bättre än för närvarande. Pedagogisk praxis kommer i fokus, såsom integrering av olika slag av kunnande, lärargruppernas samarbete, samarbete med arbetslivet samt överlag mångsidiga undervisnings- och studiemetoder. Många anser att arbetslivets medverkan i läroplansarbetet bör effektiviseras. Beträffande undervisningsmetodernas utveckling är tyngpunkterna i undervisningsteknologi och virtuella lärmiljöer.

Förändringarna i arbetslivet ändrar kraven på kunnande. Enligt svararna kommer det i framtiden särskilt att behövas färdigheter i reflektion och självvärdering, metakognitiva färdigheter och kunnande i företagsamhet. I framtiden kommer tekniska kommunikativa färdigheter, attityder och värderingar som arbetet grundar sig på att betonas. En del anser att det är de situationsrelaterade kommunikationsfärdigheterna som i sista hand avgör hur färdigheterna utnyttjas i praktiken.

Lärarskapet är förknippat med utmaningar. Särskilt betonades utvecklingen av lärarnas samarbete och integreringen av olika studier. Dessutom betonades tidsenlighet i lärarnas arbetslivskompetens samt lärarnas möjligheter till arbetslivsperioder.

De studerandes olikhet bör beaktas bättre i framtiden än för närvarande. Detta förutsätter att studierna individualiseras och att det överlag skapas förutsättningar för att alla studerande ska kunna utexamineras till ett yrke.

Många svarare hade för avsikt att satsa på de utvärderingsobjekt som lyftes/ lyfts fram i denna utvärdering.

Resultat och effekter (tema 6)

Nivån på de studerandes kunnande

De examensvisa gruppernas syn på de studerandes kunnande varierade stort. Många ansåg att alla studerande behärskar de aktuella kompetensområdena bra eller berömligt. En del ansåg att alla studerande behärskar de aktuella kompetensområdena berömligt. En del ansåg att de studerandes kunnande fördelar sig jämnt på olika vitsordsgrupper. En del anser att de studerande inte alls har nått de uppsatta målen. Resultaten varierade enligt bransch, examen och anordnare. Enligt de examensvisa grupperna har de studerandes sociala och kommunikativa färdigheter blivit bättre under de senaste tio åren.

Det finns en konflikt mellan utbildningsmål, bedömningsgrunder, kriterier och resultat. I flera fall saknades mål, grunder och kriterier för bedömning av de studerandes kunnande. I en del examina utvärderades inte de studerandes färdigheter alls, ej heller övriga resultat.

De nationella målen för den allmänna läroplanen uppnås inte alltid bl.a. på grund av att de studerandes utgångsnivå är olika. Sociala och kom-

munmiktiva färdigheter höjer ofta vitsordet för yrkesämnen och vitsordet för gemensamma ämnen, fastän kunnandet inte når de nationella målen.

Anordnarnas övriga mätare

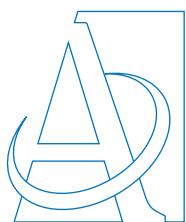
Av de resultat i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter som inte gällde inlärningsresultat betonade de examensvisa grupperna de studerandes placering i arbetslivet, studieavbrott och arbetsgivarens respons. Dessutom togs fram resultat som gällde antalet specialstuderande och de studerandes positivare attityder.

Positiv respons från arbetsgivare och de f.d. studerande har gällt bl.a. kunnande i kundservice och kommunikationsteknik, språkkunskaper och den studerandes utvecklingsduglighet för branschen.

De examensvisa grupperna tog inte fram samband mellan pedagogisk verksamhet och inlärningsresultat. Många ansåg att sociala och kommunikativa färdigheter är "medfödda" egenskaper hos de studerande eller att de utvecklas som biprodukter i samband med studierna utan särskilda prioriteringar. I många fall blev det ett problem att "delegera" de aktuella färdigheterna till arbetsplatserna, individualiserade studier, elevvården eller specialundervisningen.

I specialundervisningen har målen uppnåtts som i övrig utbildning, fastän i specialundervisningen inte betonades extern företagsamhet och de studerandes sysselsättning efter examen, såsom brukligt är i övrig utbildning.

Svararna upplevde att det svåraste var att påvisa resultat som gäller extern företagsamhet och inlärningsfärdigheter. På dessa områden saknades särskilt utvärderingsmätare. Av olika delområden kom företagsamhet fram som det centrala utvecklingsobjektet.

Utbildningsanordnarnas och läroanstalternas linjedragningar om sociala och kommunikativa färdigheter (tema 7)

Det finns skillnader mellan utbildningsanordnarna beträffande hur de beaktar sociala och kommunikativa färdigheter i strategiska linjedragningar, mål och resursfördelning. Hos många saknades linjedragningar helt. Många anser att situationen är bättre än för några år sedan. Som positiva synvinklar lyftes fram projektverksamhet och betoning av företagsamhet. De mest betydelsefulla utvecklingsprojekten gällde inläring i arbetet, yrkesprov samt individualisering av studierna.

Många anordnare har inte alls fördelat resurser för att betona och utveckla de aktuella färdigheterna. Det förekom skillnader i resurserna, fastän en relativt stor del av svararna betonade att det helt generellt finns tillräckligt med resurser.

Anordnarens linjedragningar och läroanstaltens verklighet sammanfaller inte alltid och linjedragningarna förverkligas sålunda inte alltid på examensnivå. Problemet är att det upplevs att det finns ett avstånd mellan läroanstalten och anordnaren. Anordnarens linjedragningar uppfattas till många delar som högstämda eller otydliga.

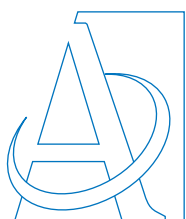
De flesta anordnare saknade linjedragningar om hur de aktuella kompetensområdena beaktas i undervisningsverksamheten och särskilt i bedömningen av studerande. Detta betonades främst i läroavtalsutbildningen och vuxenutbildningen.

Regionalt samarbete är föremål för linjedragningar i mycket få fall. Ingen bedriver regionalt samarbete i fråga om sociala och kommunikativa färdigheter och inga linjedragningar görs i samarbete med andra anordnare eller arbetslivet i större utsträckning än med en enstaka arbetsplats.

Många önskade tydliga linjedragningar om företagsamhet samt överlag betoning av företagsamhet i framtiden. Anordnarna såg företaggaranda och mångsidigt samarbete med arbetslivet som en styrka som man tänker satsa på i framtiden.

Synnerligen många anordnare har inte beaktat sociala och kommunikativa färdigheter i lärarnas och arbetsplatshandledarnas utbildning. I betoningarna fanns branschvisa skillnader. En del önskade satsningar på undervisningen av främmande språk, en del på integrering av modersmålet och kommunikativa färdigheter och en del på integrering av språkstudier i yrkesinriktade studier.

De examensvisa grupperna önskade att linjedragningarna ”tydliggörs” och att de aktuella kompetensområdena betonas i de följande läroplanerna. Dessutom önskades satsningar på utveckling av läroplaner, bedömning och pedagogiska processer, men också satsningar på lärande som sker på arbetsplatsen och arbetslivssamarbete, projektverksamhet och internationalism. Dessutom poängterades att förutsättningarna bör säkerställas. Den yrkesinriktade specialundervisningen lyftes också fram som tyngdpunkt i utvecklingen. Pedagogisk ledning (jfr processledning) lyftes fram som centralt utvecklingsobjekt.

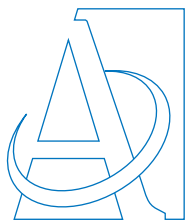

Särdrag (tema 8)

Som specifika frågor lyftes fram allmänna synpunkter i anslutning till de aktuella kompetensområdena, av vilka de viktigaste är:

- Det är svårt att bilda begrepp om sociala och kommunikativa färdigheter, utan de behandlas som en helhet – som ett ospecificerat paket.
- Sociala färdigheter betonades mera än övriga kompetensområden. Dessa färdigheter behövs särskilt i examina där kundservice betonas, såsom social- och hälsoområdet och servicebranscherna. I vissa examina inom teknik och kommunikation och inom naturbruk och miljö behövs sociala färdigheter i liten utsträckning eller inte alls.
- Språkstudier stöder särskilt utvecklingen av kommunikativa färdigheter. Behovet att behärska främmande språk kommer att betonas i framtiden. I många examina betonades kommunikationstekniken mera än innehållet i kommunikationen. Läroanstalternas kommunikationsanordningar är moderna och det finns tillräckligt av dem. Reflektion som hör till kommunikativa färdigheter betonas inte i särskilt stor utsträckning.
- Utvecklingen av inlärningsfärdigheter blir på de enskilda studerandes och lärarnas ansvar i inlärnings- och undervisningssituationer.

- Företagsamhet är det kompetensområde av sociala och kommunikativa färdigheter som har omfattats minst. Satsningar görs dock på företagsamhet allt mer och kännedom om dess betydelse har ökat .
- Företagsamhet anses vara ett centralt kompetensområde, fastän studerande i den grundläggande yrkesutbildningen anses vara för unga och oerfarna för att studera företagsamhet. Det ansågs att studier i företagsamhet bättre lämpar sig för fortbildning och kompletterande utbildning. Utvecklingen av företagsamhet är bundet vid branscher och examina.
- Målen för och tyngdpunkterna i företagsamhet är otydliga. De största svårigheterna var förknippade med hur man uppfattar extern företagsamhet. I vissa yrken betonas växande i extern företagsamhet, medan sådan inte ens är möjlig i vissa yrken. Det ansågs att behovet av studier i företagsamhet kommer att öka i framtiden.
- En del anordnare anser att utbildningen producerar utmärkta färdigheter för företagsamhet. Särskilt frivillig och intern företagsamhet förverkligas som en genomgående princip i yrkesinriktade studier.
- I framtiden kommer kompetens i företagsamhet att betonas i arbetslivet. Företagsamhet ses framför allt som en framtida option och det borde göras satsningar på företagsamhet i utbildningen mera än för närvarande.
- Lärarnas arbetsfördelning i fråga om företagsamhet är inte klar.

Nationell styrning (tema 9)

De examensvisa grupperna hade olika uppfattningar om den nationella styrningen och behovet att utveckla den. De flesta svarare ansåg att anordnarens linjedragningar är viktigare än de nationella linjedragningarna.

De centrala ***positiva uppfattningarna:***

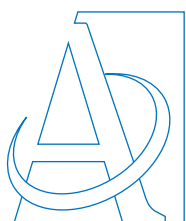
- De nationella linjedragningarna uppfattas som en diskussion om de riksomfattande läroplans- och examensgrunderna samt projektens finansiering.
- Den nationella styrningen motsvarar behoven. Den lämnar utrymme åt lokala behov och ansvar och valfrihet åt utbildningsanordnarna.
- Sociala och kommunikativa färdigheter har beaktats bra i läroplans- och examensgrunderna.
- Utbildningsstyrelsen har betonat sociala och kommunikativa färdigheter och samtidigt inkluderat företagsamhet i fortbildning som riktas till anordnare.

De centrala ***kritiska uppfattningarna:***

- Man känner inte till de nationella linjedragningarna.
- Den nationella styrningen vill inte kännas vid verkligheten i utbildningen och den yrkesmässiga aspekten glöms i utbildningen.

- De nationella läroplans- och examensgrunderna är för krävande och har inte uppdaterats. Det är inte möjligt att nå målen i praktiken. Informations- och kommunikationsteknik betonas för mycket.
- Otydligheten och de för höga och otydliga kraven i de nationella linjedragningarna försvårar anordnarnas och läroanstalternas utarbetande av egna linjedragningar. Uttryckssättet i kraven uppfattas delvis som högstämt.
- Den nationella styrningen är otillräcklig och alltför slapp, varvid dess styrning är svag. Enligt en del anordnare borde styrningen vara mera detaljerad.
- Den indelning i kärnkompetens och gemensamma betoningar som läroplanen och examensgrunderna skapat är teoretisk och kräver en hel del tolkning från läroanstalternas sida.
- Läroplansgrunderna är för allmänna och sociala och kommunikativa färdigheter betonas inte tillräckligt i dem.
- De sociala och kommunikativa färdigheterna har blivit sekundära genom att de skiljts åt från yrkeskompetensen och inkluderats i kärnkompetensen som är gemensam för alla. Sociala och kommunikativa färdigheter borde nära sammankopplas med yrkeskompetensen.
- Lärarutbildningen är för vetenskaplig och avlägsen från arbetslivets behov. I ämneslärarutbildningen känner man inte till yrkesutbildningens behov och de beaktas inte.
- Arbetslivsperioderna borde bli obligatoriska för alla lärare i gemensamma ämnen.
- Behovet av fortbildning är större än den utbildning som nu genomförs. I lärarnas fortbildning borde man betona betydelsen av sociala och kommunikativa färdigheter samt pedagogik som beaktar dessa.
- Det behövs nya arbetssätt och ny verksamhetskultur. För utveckling av sociala och kommunikativa färdigheter borde startas nationella projekt. Den nationella styrningen borde effektivieras i fråga om utveckling av sociala och kommunikativa färdigheter.
- Utvärderingsverktyg och mätare borde utvecklas. Särskilt behövs utvärderingsverktyg som lämpar sig för lärare. Dessutom behövs studiematerial för olika kompetensområden.

De examensvisa gruppernas uppfattning om kritiska punkter, styrkor och utvecklingsobjekt

De examensvisa grupperna anser att det mest kritiska är hurdan beredskap den enskilda läraren har att beakta arbetslivets behov som gäller sociala och kommunikativa färdigheter i sitt eget undervisningsarbete. Samarbetet med arbetslivet ansågs också vara en kritiskt punkt. Särskilt poängterades betydelsen av att lyckas i fråga om lärande på arbetsplatsen, yrkesprov och fristående examina, integrering av yrkesinriktade studier och studier som är gemensamma för alla. De studerandes motivation och förutsättningar för studier ansågs också vara en kritisk faktor. Kritiskt är också hur resurserna räcker till för att betona sociala och kommunikativa färdigheter i utbildningen. Beträffande framtiden ansågs det kritiska vara att utvecklingen av läroplanerna lyckas.

Styrkor

- Den allmänna atmosfären för utveckling av sociala och kommunikativa färdigheter var uppmuntrande.
- Arbetslivssamarbetet betonas särskilt ur synvinkeln för lärande på arbetsplatsen och yrkesprov/fristående examina. Som en följd av dessa har också lärarnas medvetenhet om arbetslivets behov ökat.

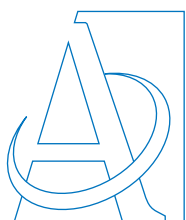
- Lärarna är engagerade i sitt arbete och främjar också utvecklingen av sociala och kommunikativa färdigheter. Lärarnas kompetens är på hög nivå. Lärarnas goda samarbete stöder också utveckling och betoning av sociala och kommunikativa färdigheter i utbildningen.
- De studerande är mycket motiverade för studier och vill utveckla sina egna färdigheter. De studerande har goda färdigheter att övergå till arbetslivet. Det anses att färdigheterna är bättre än förut.
- Anordnarna har utmärkta rammar och resurser för anordnande av utbildning. Lärmiljön stöder bra utvecklingen av sociala och kommunikativa färdigheter.

Utvecklingsobjekt

- Det är skäl att arbetslivets behov som gäller sociala och kommunikativa färdigheter tydliggörs och att arbetslivsinriktad utbildning stärks. Dessutom borde anordnarna själva grundligare förstå att arbetslivet behöver sociala och kommunikativa färdigheter som en del av yrkeskompetensen.
- I utbildningen krävs insatser på olika kompetensområden. Det behövs satsningar särskilt i fråga om språkliga färdigheter inklusive främmande språk samt diskussions- och förhandlingsförmåga, färdighet i kundservice och företagsamhet. Extern företagsamhet lyfts inte fram som utvecklingsobjekt i nämnvärd utsträckning.
- Samarbete mellan lärare och lärargrupper ska startas samt vidareutvecklas och intensifieras. Lärarnas mångsidighet borde också utnyttjas bättre än för närvarande. Dessutom ska det säkerställas att de sociala och kommunikativa färdigheterna inte blir på den enskilda lärarens ansvar.
- Verksamheten i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter ska utvecklas så att den blir mera systematisk. Särskilt ska målen tydliggöras och planerings-, uppföljnings- och utvärderingspraxis samt kontinuerlig utveckling utvecklas. Också pedagogisk utveckling och pedagogiskt ledarskap kräver insatser.
- Med kvalitetssäkringsmetoder ska säkras hur målen uppsätts och uppfylls. Kompetens i sociala och kommunikativa färdigheter ska synlig-

göras genom bedömning av studerande och utvärdering av inlärningsresultat.

- Lärarnas utbildning och introduktion kräver mångsidiga insatser. Lärarna ska garanteras möjligheter till regelbundna arbetslivsperioder. Också för lärare i gemensamma ämnen ska skapas möjligheter till arbetslivsperioder. Dessutom ska sakkunniga i arbetslivet användas mera i undervisningsuppgifter.
- I utvecklingen av lärmiljöer krävs insatser i planeringsmekanismerna och -processerna som gäller undervisningsarrangemangen och hela utbildningen. Insatser krävs också beträffande undervisningsmetoder, nätbaserad undervisning, kommunikationsteknik, utveckling av skriftliga uppgifter och för att hitta tillräckligt krävande och trygga platser för inläring i arbetet. Särskilt betonades att de studerandes olikhet bör beaktas.
- Utbildningsanordnarna ska utveckla sina prognostiserings- och utvärderingssystem, särskilt gemensamma mätare och hjälpmedel för utvärdering. Kollegial utvärdering ska utökas för att effektivera lärande av andra. Satsningar ska också göras på utvärdering och spridning av god praxis.
- Resurser borde inriktas enligt resultat och mål. För lärarna önskas möjligheter till individuell handledning.

Integrering av sociala och kommunikativa färdigheter i undervisningsverksamheten

Utvärderingsgruppen utvärderade i vilken mån sociala och kommunikativa färdigheter integreras i den pedagogiska verksamheten och utvecklade integrationskategorier och kriterier för detta. Utvärderingen inriktades på djupheten i pedagogiskt tänkande och pedagogisk verksamhet. Kategorierna som utvärderades var följande:

1. Integrerad pedagogik
2. Semi-integrerad/splittrad/individualiserad pedagogik
3. Ointegrerad pedagogik.

I knappt 30 % av examina var den pedagogiska verksamheten integrerad, i knappt 40 % semi-integrerad och i över 30 % ointegrerad.

I den svenskspråkiga utbildningen hade den pedagogiska verksamheten integrerats bättre än den finskspråkiga.

I de privata anordnarnas enheter var den pedagogiska verksamheten mera integrerad än hos de övriga. På motsvarande sätt hörde inte en enda av de statliga enheterna till kategorin med integrerad pedagogisk verksamhet.

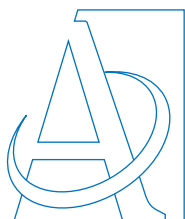
De flesta examina där integreringen inte förverkligades fanns i statsägda enheter och samkommuner.

Bäst förverkligades integreringen på det humanistiska och pedagogiska området och det naturvetenskapliga området (endast två examina). I motsvarande mån förverkligades integreringen sämst inom teknik och kommunikation, inom naturbruk och på miljöområdet och inom turism-, kosthålls- och ekonomibranschen. De flesta examina där integreringen inte förverkligades fanns inom naturbruk och på miljöområdet.

I specialundervisningen förverkligades integreringen bättre än i övriga utbildningsformer. I motsvarande mån fanns minsta antalet examina som representerade integrering inom läroavtalsutbildning. Över 70 % av examina inom läroavtalsutbildning hörde till kategorin ointegrerade. Integrering inom vuxenutbildning var ganska obetydlig.

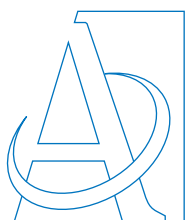
Av examina med minsta antalet studerande per lärare (liten gruppstorlek) hörde de flesta till den semi-integrerade kategorin. På samma sätt placerade sig de flesta av examina som representerade gruppstorlek 5–10 studerande i den semi-integrerade kategorin. De flesta examina som representerade den största gruppstorleken hade integrerad pedagogik. Ointegrerad pedagogik förekom mest i examina som representade den minsta gruppstorleken och minst i examina som representade den största gruppstorleken.

.

Jämförelse av arbetslivets behov, tyngdpunkter i undervisningen och inlärningsresultat

De examensvisa grupperna anser att det finns ett stort behov av sociala och kommunikativa färdigheter i arbetslivet. Mest behövs sociala färdigheter och minst kommunikativa färdigheter. Däremot betonas inte de aktuella färdigheterna i utbildningen och undervisningen så att det skulle motsvara behovet. Mest betonas inlärnings- och sociala färdigheter och minst kommunikativa färdigheter. Enligt utvärderingen är resultaten – särskilt inlärningsresultaten – 20 % svagare än arbetslivets behov. Resultatnivån för företagsamhet ligger under den eftersträlvade nivån.

Lärarutbildning

Enligt de examensvisa grupperna finns det ett stort behov att förnya lärarutbildningen. Lärarna saknar verktyg både för undervisning och bedömning av studerande och utvärdering av utbildning. Lärarna behöver också en utvecklingsplan för lärare. Lärarutbildningens problem ansågs vara att den är för teoretisk och avlägsen från arbetslivet och de ungas värld.

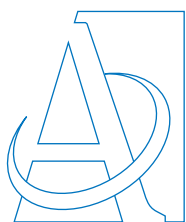
Institutionerna för lärarutbildning har fört fram följande åsikter (sammanfattningsvis):

- Sociala och kommunikativa färdigheter är en självklarhet och de integreras i den dagliga verksamheten med hjälp av pedagogiska arbetsätt. Målen för och innehållen i kompetensområdena betonas inte på samma sätt som metoderna.
- Arbetslivsinriktning hör inte till universitetsutbildning eftersom universitetens uppgift är att stöda vetenskaplig och forskningsrelaterad kompetens och utbilda studerande för forsknings-, utbildnings- och sakkunniguppgifter.
- Sociala och kommunikativa färdigheter granskas som en helhet utan att de specificeras enligt kompetensområde. Yrkesutbildningens rörlig-

het, transparens och jämförbarhet lyftes fram. Det ansågs att behovet av undervisning på främmande språk och nätbaserad undervisning betonas. Internationalismen kommer likaså att öka behovet av främmande språk samt kommunikativa och företagarfärdigheter.

- Institutionerna för lärarutbildning är i varierande grad medvetna om det växande behovet av sociala och kommunikativa färdigheter i arbetslivet och yrkesutbildningen. Metoderna för prognostisering av arbetslivets behov varierar institutionsvis. Kunskap om arbetslivets behov fås främst genom samarbete i anslutning till undervisningspraktik samt läroplaner.
- Det rådde olika åsikter om huruvida behoven som gäller sociala och kommunikativa färdigheter varierar enligt utbildningsform. Grundläggande yrkesutbildning för unga uppfattas som *"ett ganska enkelt område"* i fråga om om att beakta sociala och kommunikativa färdigheter. Vuxenutbildning och läroavtalsutbildning är däremot förknippade med utmaningar.
- En del anser att sociala och kommunikativa färdigheter har beaktats i yrkesutbildningens läroplaner och examensgrunder. Det ansågs positivt att läroanstalterna har frihet att organisera sin verksamhet. Inom läroplansbaserad utbildning ansågs situationen vara bra. Utbildning som leder till fristående examen ansågs vara starkt bunden vid branscher.
- I fråga om sociala och kommunikativa färdigheter har läroanstalterna lyckats i varierande grad och hur de lyckats beror på branschen.
- I en del branscher hör sociala och kommunikativa färdigheter till yrkeskompetensen, i en del branscher hör de till den allmänna kompetensen. Färdigheterna betonas i servicebranscherna och på social- och hälsoområdet. Inom tekniska branscher hörde inte de aktuella kompetensområdena till kärnkompetensen.
- Arbetslivets och yrkesläroanstalternas behov beaktas i läroplanerna för institutionerna för lärarutbildning på ett mycket varierande sätt. En del institutioner för ämneslärarutbildning framhöll att de inte alls utbildar för yrkesläroanstalter, utan utbildningens uppgift är att ge goda färdigheter att klara sig som lärare, oberoende av läroanstalt. En del betonade betydelsen av undervisningspraktik, undervisningsmetoder, undervisningsinnehåll och inlärningsuppgifter.

- Lärarna förbereds för sociala och kommunikativa färdigheter på varierande sätt, liksom för samarbete mellan lärare och lärargrupper. Betydelsen av undervisningspraktik betonas, liksom handledarnas roll i undervisningspraktiken.
- Sociala och kommunikativa färdigheter betonas i lärarnas fortbildning också i mycket varierande grad. Endast några enheter hade fortbildning i anslutning till de aktuella färdigheterna.
- Endast några institutioner för läroarutbildning hade verksamhet som stöder utbildningsanordnarna.
- En del av institutionerna för läroarutbildning svarade inte alls på de punkter som gällde hur de lyckats i fråga om att beakta de aktuella färdigheterna. I denna fråga betonade en del betydelsen av undersökande lärarskap och inläring och att dessa lyckas.
- Institutionerna för läroarutbildning har fått bra respons på hur sociala och kommunikativa färdigheter beaktas i läroarutbildningen, fastän responsen ansågs vara mycket sporadisk och knapp.
- Institutionerna för läroarutbildning har utvecklat sin verksamhet i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter på mycket olika sätt.

De riksomfattande grunderna för grundexamina

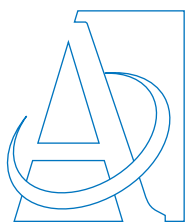
De centrala resultaten av analysen som gäller de nya grunderna för grundexamina:

Styrkor

- Nyckelfärdigheter för livslångt lärande ingår i alla examina och de kan betonas i olika examina enligt examens karaktär och arbetslivets behov.
- De aktuella kompetensområdena har lyfts fram som ett eget utvärderingsobjekt, de beskrivs och för varje kompetensområde utarbetas utvärderingskriterier separat i stället för att de buntas ihop som tidigare.
- Nyckelfärdigheterna bedöms i yrkesprov som en del av arbetslivets verksamhetshelhet i samma sammanhang som arbetsuppgiften, arbetsprocessen och kunskapen som ligger till grund för arbetet. Nyckelfärdigheterna är då en del av yrkeskompetensen. Nyckelfärdigheterna borde sålunda inte längre vara en separat lista, utan de har integrerats som en del av verksamheten och yrkeskompetensen, och beskrivningar och kriterier för dessa har så utarbetats utgående från kontexten.

Kritik

- I praktiken kan det bli ett problem att nyckelfärdigheter bedöms i flera olika sammanhang.
- Nyckelfärdigheter för livslångt lärande har beskrivits i dokument som en lång lista.
- Begreppet nyckelfärdighet har inte förklarats särskilt tydligt i anvisningar eller examensgrunder, varför identifiering av särdragen i varje egenskap kan försvåras. Det finns risk att de uppfattas som ett ”helhetspaket”, då särdragen som hänför sig till kompetensområdena inte beaktas.
- Bedömningen av kunnande är inte tydlig. Det finns risk att bedömningen blir för komplicerad för arbetslivets företrädare.
- I den nationella styrningen har varken revidering av läroplaner, resultat av utvecklingsprojekt eller resultat av nationella utvärderingar passats ihop. I styrningen borde erhållna erfarenheter och resultat av utveckling och utvärdering ha kunnat utnyttjas bättre.
- Med hjälp av styrningen som sker genom grunderna för grundexamina skärps den riksomfattande normgivningen. Grunderna är detaljerade och därför mycket omfattande som dokument. Grunderna för en examen består av ca 200 sidor.
- Det finns stora skillnader i fråga om integreringen av nyckelfärdigheter i yrkesinriktade studier. Det finns också stora skillnader i utvärderingen av kompetensområdena. Vissa kompetensområden integreras inte alls eller integreras i mycket liten utsträckning i yrkesinriktade studier.

Utvecklingsförslag

1 Utbildningsanordnarna tydliggör sin verksamhet i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter enligt följande:

- utvecklar *prognostiseringsmetoder* för arbetslivets behov i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter och tydliggör mål, innehåll och bedömningskriterier som gäller de aktuella färdigheterna
- utvecklar *kvalitetsledning* i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter
- utvecklar *planeringsprocesser och -metoder* i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter samt *samarbete mellan olika sektorer* i planeringen
- utvecklar *sina processer, ledningsprinciper och arbetssätt* i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter samt utvecklar överlag pedagogiskt ledarskap
- säkerställer att *sociala och kommunikativa färdigheter betonas i läroplanerna, undervisningen, handledningen och bedömningen av de studerande* samt säkerställer att *dessa färdigheter integreras som en del av yrket*
- utvecklar sina läroplaner i riktning mot *linjeläroplaner*, i vilka studier som är gemensamma för alla, yrkesinriktade studier och arbetslivsstudier integreras i varandra och förbättrar samarbetet och förutsätt-

ningarna för samarbete mellan lärare i gemensamma ämnen och lärare i yrkesinriktade ämnen

- säkerställer att sociala och kommunikativa färdigheter beaktas i *grundläggande yrkesutbildning för unga, vuxenutbildning och läroavtalsutbildning* med betoning på branschernas särdrag
- utvecklar *sina respons- och utvärderingsmetoder* och utsträcker kontinuerlig förbättring och utveckling till att omfatta också sociala och kommunikativa färdigheter
- utvärderar särskilt *kunnande som utbildningen producerar* och betonar *lärande av andra och spridning av god praxis*
- sköter om att *lärarna har uppdaterade kunskaper om nyckelfärdigheter för livslångt lärande* och betydelsen av dem samt färdigheter för att beakta dem.

2 Lärarutbildningen utvecklas så att den förbereder de blivande lärarna att främja utvecklingen av nyckelfärdigheter för livslångt lärande i yrkesutbildningen. Institutionerna för lärarutbildning

- förbereder de blivande lärarna *att beakta nyckelfärdigheter för livslångt lärande i yrkesutbildningen*
- betonar arbetslivets, yrkesläroanstalternas och lärarnas behov samt nyckelfärdigheter för livslångt lärande *i lärarnas grund- och fortutbildning* och tydliggörs sin uppgift i fråga om att producera sociala och kommunikativa färdigheter och utveckla pedagogisk ledarskaps- och verksamhetskultur
- utvecklar sin *egen verksamhetskultur* så att både arbetslivets behov och nyckelfärdigheter för livslångt lärande blir beaktade.

3 Utbildningsmyndigheterna tydliggör sin styrning och sitt stöd som gäller utveckling och utvärdering av nyckelfärdigheter för livslångt lärande på följande sätt:

- utvecklar *grunderna för grundexamina* så att de främjar integrerande pedagogik som beaktar yrkesstudier, studier som är gemensamma för alla och nyckelfärdigheter för livslångt lärande.
- *mjukar upp normstyrningen* och stöder på så vis utbildningsanordnarnas ansvarstagande samt en förstärkning av en dynamisk och reflekterad utvecklingskultur

- utvecklar *yrkesproven och dokumenteringen i anslutning till dessa* så att sociala och kommunikativa färdigheter också kommer fram
- säkerställer att *inlärningsresultat* som gäller sociala och kommunikativa färdigheter kan bedömas
- utvecklar i samarbete med institutioner för lärarutbildning, läroanstalter och andra sektorer *metoder som stöder integrering av undervisning, innehåll och studiematerial i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter samt verksamhets- och ledarskapskultur.*

4 Utvärderingsinformation som produceras om sociala och kommunikativa färdigheter som arbetslivet förutsätter fördjupas med hjälp av självvärdering och externa utvärderingar. Rådet för utbildningsutvärderingen

- utvecklar i samarbete med anordnarna sådana *utvärderingsmodeller, metoder samt indikatorer* i anslutning till sociala och kommunikativa färdigheter som säkrar undervisningens och inläringens kvalitet.
- startar *ett projekt för kollegial utvärdering* där lärarna kan utveckla sina utvärderingsfärdigheter och lära sig av varandra och redan befintlig god praxis.
- fördjupar *informationen från denna utvärdering med en djuputvärdering som inriktas på ett utvärderingsområde* med företagsamhet som primär tyngpunkt.
- utvidgar den nationella utvärderingen *så att den också gäller övriga nyckelfärdigheter för livslångt lärande.*
- utvärderar effekterna av denna utvärdering med hjälp av en *follow up -utvärdering* om två eller tre år.

5 Begreppen kring sociala och kommunikativa färdigheter som arbetslivet förutsätter och nyckelfärdigheter för livslångt lärande som ligger till grund för dessa tydliggörs och forskningsprojekt inleds.

- Genom omfattande samarbete mellan olika sektorer tydliggörs begreppen kring sociala och kommunikativa färdigheter i arbetslivet och nyckelfärdigheter för livslångt lärande som ligger till grund för dessa samt arbetssätt som främjar dessa.
- Forskningsanstalterna startar *forskningsprojekt kring nyckelfärdigheter för livslångt lärande som djuplodar temat.*

PUBLIKATIONER FRÅN RÅDET FÖR UTBILDNINGSPÄRDERING

- 1:2004 **Koulutuksen arvioinnin uusi suunta.** Arviointiohjelma 2004–2007. 55 s. 10 e. Myös verkkoversio.
- 2:2004 **Utbildningsutvärderingens nya inriktning.** Utvärderingsprogram för perioden 2004–2007. 57 s. 10 e. Även nätversion.
- 3:2005 **New Directions in Educational Evaluation.** Evaluation Programme 2004–2007. 64 s. 10 e. Myös verkkoversio.
- 4:2005 Ståhle, B.: **Toisen asteen koulu Pohjoismaissa.** Toisen asteen koulujen pohjoismainen vertailu ”Pohjoismainen ISUSS-raportti”. 143 s. 20 e. Myös verkkoversio.
- 5:2005 Räsänen, A.: **EFQM-arviointimalli ammatillisen koulutuksen järjestäjien arvioinnin tukena.** 72 s. 20 e.
- 6:2005 Lyytinen, H.K. & Räsänen, A. (toim.): **Kehittämissuuntaa arvioinnista.** 246 s. 25 e.
- 7:2005 Rönholm, H. & Räsänen, A. (toim.): **Arviointi tukee kehittymistä – miten arvioinnin kehittymistä tuetaan?** Koulutuksen järjestäjien tukeminen arviointiin liittyvissä asioissa. 37 s. 15 e. Myös verkkoversio.
- 8:2005 Korkeakoski, E. (toim.): **Koulutuksen perusturva ja oppimisen tuki perusopetuksessa.** Osaraportti 1: Arviointiraportti. 61 s. 12 e. Myös verkkoversio.
- 9:2005 Korkeakoski, E.: **Koulutuksen perusturva ja oppimisen tuki perusopetuksessa.** Osaraportti 2: Tausta ja tulokset. 156 s. 21 e. Myös verkkoversio.
- 10:2005 Korkeakoski, E. (toim.): **Koulutuksen perusturva ja oppimisen tuki perusopetuksessa.** Osaraportti 3: Syventävät artikkelit. 131 s. 20 e. Myös verkkoversio.
- 11:2005 Mehtäläinen, J.: **Eriyisopetuksen tarve lukiokoulutuksessa.** 100 s. 17 e. Myös verkkoversio.
- 12:2005 Knubb-Manninen, G. (red.): **Grundtryggheten och behovet av stöd i skolan.** 60 s. 12 e. Även nätversion.
- 13:2005 Rönholm, H. & Räsänen, A. (red.): **Utvärdering stödjer utvecklingen – hur kan utvärderingens utveckling stödjas?** Stöd till utbildningsanordnarna i frågor som gäller utvärdering. 42 s. 15 e. Även nätversion.
- 14:2006 Räsänen, A. & Rönholm, H.: **Itsearviointi kouluyhteisöä kehittäväksi.** EFQM-arviointimalli yleissivistävässä koulutuksessa. 79 s. 20 e.
- 15:2006 Raivola, R., Heikkinen, A., Kauppi, A., Nuotio, P., Oulasvirta, L., Rinne, R., Kamppi, P. & Silvennoinen, H.: **Aikuisten opiskelumahdollisuudet ja järjestäjaverkko toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa.** 219 s. 24 e. Myös verkkoversio.
- 16:2006 Vaherva, T., Malinen, A., Moisio, A., Raivola, R., Salo, P., Kantasalmi, K., Kamppi, P. & Silvennoinen, H.: **Vapaan sivistystyön oppilaitosrakenne ja palvelukyky.** 207 s. 24 e. Myös verkkoversio.
- 17:2006 Knubb-Manninen, G. (red.): **Vuxenutbildningsfältet.** Utvärdering av fritt bildningsarbete och yrkesinriktad vuxenutbildning. 79 s. 16 e. Även nätversion.
- 18:2006 Silvennoinen, H. (toim.): **Koulutuksen arviointi verkostoituu.** 86 s. 16 e. Myös verkkoversio.
- 19:2006 Räsänen, A. & Silvennoinen, H.: **Virtaa vertaisten verkosta.** Ammatillisten erikoisoppilaitosten laadunhallinta. 59 s. 12 e.
- 20:2006 Tynjälä, P., Räsänen, A., Määttä, V., Pesonen, K., Kauppi, A., Lempinen, P., Ede, R., Altonen, M. & Hietala, R.: **Työpaikalla tapahtuva oppiminen ammatillisessa peruskoulutuksessa.** Arviointiraportti. 254 s. 30 e. Myös verkkoversio.
- 21:2006 Räsänen, A. (toim.): **Työpaikalla tapahtuva oppiminen ammatillisessa peruskoulutuksessa.** Tiivistelmä. 39 s. 15 e. Myös verkkoversio.
- 22:2006 Räsänen, A. (red.): **Inläring på arbetsplatsen inom grundläggande yrkesutbildning.** Sammandrag. 37 s. 15 e. Även nätversion.
- 23:2007 Mäensivu, K., Mäenpää, H., Määttä, M., Volanen, M.V., Knubb-Manninen, G. & Mehtäläinen, J. & Räsänen, A.: **Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen yhteistyö opetuksen järjestämisessä.** 156 s. 25 e. Myös verkkoversio. Svensk sammanfattning.
- 24:2007 Räsänen, A. & Hietala, R. (toim.): **ESR-rahoitus ja työssäoppimisen järjestäminen.** Arviointiraportti. 109 s. 20 e. Myös verkkoversio.
- 25:2007 Vaherva, T., Malinen, A., Moisio, A., Raivola, R., Salo, P., Kuusipalo, P., Silvennoinen, H. & Vaahtera, K.: **Vapaan sivistystyön vaikuttavuus ja suuntaviivaopinnot.** 189 s. 23 e. Myös verkkoversio. Svensk sammanfattning.

- 26:2007 Raivola, R., Heikkinen, A., Kauppi, A., Nuotio, P., Oulasvirta, L., Rinne, R., Knubb-Manninen, G., Silvennoinen, H. & Vaahtera, K.: **Aikuisten näyttötutkintojärjestelmän toimivuus**. 323 s. 30 e. Myös verkkoversio. Svensk sammanfattning.
- 27:2007 Räisänen, A. & Hietala, R. (toim.): **Yhteisiin pöytiin**. Ammatillisen koulutuksen aluekehitysvaikutukset. Arviointiraportti. 319 s. 30 e. Myös verkkoversio.
- 28:2007 Räisänen, A. (toim.): **Yhteisiin pöytiin**. Ammatillisen koulutuksen aluekehitysvaikutukset. Tiivistelmä. 36 s. 15 e. Myös verkkoversio.
- 29:2008 Räisänen, A. (red.): **Till gemensamma bord**. Yrkesutbildningens regioneffekter. Sammandrag. 36 s. 15 e. Även nätversion.
- 30:2008 Atjonen, P., Halinen, I., Hämäläinen, S., Korkeakoski, E., Knubb-Manninen, G., Kupari, P., Mehtäläinen, J., Risku A-M., Salonen, M. & Wikman, T.: **Tavoitteista vuorovaikutukseen**. Perusopetuksen pedagogiikan arviointi. 288s. 30 e. Myös verkkoversio.
- 31:2008 Korkeakoski, E. & Silvennoinen, H. (toim.): **Avaimia koulutuksen arvioinnin kehittämiseen**. 229 s. 28 e.
- 32:2008 Korkeakoski, E. **Tavoitteista vuorovaikutukseen**. Perusopetuksen pedagogiikan arvioinnin tulosten tiivistelmä ja kehittämisehdotukset. 67 s. 19 e. Myös verkkoversio.
- 33:2008 Knubb-Manninen, G. (red.) **Från mål till interaktion**. Skolpedagogiken i Svenskfinland och övriga Finland. 62 s. 17 e. Även nätversion.
- 34:2008 Räisänen, A. **Koulutuksen järjestäjän opas**. Koulutuksen järjestäjä ja kansallinen arviointi. 28 s. 18 e. Myös verkkoversio.
- 36:2009 Knubb-Manninen, G. **Den nationella utvärderingens metodik**. 47 s. 19 e. Även nätversion.
- 37:2009 Räisänen, A. & Hietala, R. (toim.) **Sovitellen**. Sosiaaliset ja viestinnälliset valmiudet ammatillisessa peruskoulutuksessa. 303 s. 30 e. Myös verkkoversio.
- 38:2009 Räisänen, A. **Sovitellen**. Sosiaaliset ja viestinnälliset valmiudet ammatillisessa peruskoulutuksessa. Tiivistelmä. 55 s. 19 e. Myös verkkoversio.
- 39:2009 Räisänen, A. **Sociala och kommunikativa färdigheter i den grundläggande yrkesutbildningen**. Sammandrag. 55 s. 19 e. Även nätversion.

Beställningar och förfrågningar:

Sekretariatet för utbildningsutvärdering
PB 35, 40014 Jyväskylän universitet
tel. (014) 260 3220
fax (014) 260 3241
ktl-asiakaspalvelu@ktl.jyu.fi
www.edev.fi

En del av publikationerna kan också läsas på internet:

www.edev.fi/portal/ruotsiksi/publikationer

Rådet för
utbildningsutvärdering

I denna rapport presenteras sammanfattat hur de sociala och kommunikativa färdigheter som arbetslivet förutsätter produceras i yrkesutbildningen. Fokus ligger på sociala och kommunikativa färdigheter, på inlärningsfärdigheter samt företagarfärdigheter och färdigheter för ett självständigt yrkesutövande. I rapporten ingår huvudresultaten, resultaten för de enskilda utvärderingsobjekten samt utvecklingsförslagen. Publikationen är en översättning av sammanfattningen av utvärderingsrapporten ”Sovitellen – sosiaalset ja viestinnälliset valmiudet ammatillisessa peruskoulutuksessa”.

Omslag: Martti Minkkinen